

Marian Graczyk

Solidarność jako droga do rozwiązywania problemu bezrobocia w ujęciu Jana Pawła II

Annales. Etyka w życiu gospodarczym 8/1, 35-42

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Marian Graczyk sdb

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

e-mail: mgraczyk@salezjanie.pl

Solidarność jako droga do rozwiązywania problemu bezrobocia w ujęciu Jana Pawła II

1. Wprowadzenie

Stojąc wobec zjawiska bezrobocia, musimy uświadomić sobie, mówi Papież, że *praca ludzka stanowi klucz, i to chyba najistotniejszy klucz, do całej kwestii społecznej, jeżeli staramy się ją widzieć naprawdę pod kątem dobra człowieka*¹. Papież pragnie nadać pracy takie znaczenie, jakie ma w zamyśle Bożym, aby ona była wykonywana przez człowieka zgodnie ze swą naturą. A to oznacza, że praca – w swej najgłębszej istocie, *jest znakiem jedności i solidarności*². *Praca – rzeczywistość pracy – jednoczy wszystkich w działalności*³. Tak więc *solidarność jest na różny sposób wpisana w samą naturę ludzkiej pracy*⁴. A samą solidarność Bóg uczynił prawem, które obowiązuje na dobre i na złe⁵.

W świetle tych podstawowych stwierdzeń o więzi pracy i solidarności Jan Paweł II wzywa: *Trzeba dziś wykuć nazwę solidarność, opartą o prawdziwe znaczenie pracy ludzkiej*⁶, pracy która *stanowi podstawowy wymiar bytowania człowieka*⁷. Tylko bowiem *dzięki słusznej koncepcji pracy będzie można określić cele, do których winna dążyć solidarność, oraz różne formy jakie winna przybierać*⁸. Celem niniejszej analizy jest wskazanie solidarności jako drogi, która może stanowić pomoc w zapewnieniu zatrudnienia wszystkim uzdolnionym do tego podmiotom pracy.

Jak rozumie termin „solidarność” Jan Paweł II? Solidarność – jego zdaniem – to styl życia, sposób bycia, po prostu „cnota”⁹; jest to *mocna i trwała wola zaangażowania się na rzecz dobra wszystkich i każdego*¹⁰.

¹ Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. o pracy ludzkiej, Castel Gandolfo, 14.09.1981, Rzym 1981, 3.

² Jan Paweł II, *Przemówienie na 68 Sesji Międzynarodowej Organizacji Pracy w Genewie*, 15.06.1982, [w:] *Dokumenty nauki społecznej Kościoła*, (red.) R. Rydwan, L. Dyczewski, A. Stanowski, cz. II, Lublin–Rzym 1987, s. 293.

³ Tamże.

⁴ Tamże, s. 292.

⁵ Jan Paweł II, *Noworoczne przemówienie do Korpusu Dyplomatycznego*, 12.01.1985, „OsRomPol” 1985, nr 61, s. 12.

⁶ Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, przem. cyt., s. 294.

⁷ Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. cyt., 4.

⁸ Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, przem. cyt., s. 295.

⁹ Por. J. Kondziela, *Pokój w nauce Kościoła od Piusa XII do Jana Pawła II*, Lublin 1992, s. 52.

¹⁰ Jan Paweł II, *Sollicitudo rei socialis*, enc. w dwudziestą rocznicę ogłoszenia *Populorum progressio*, 30.12, Rzym 1987, 38.

Papież pragnie, aby solidarność stała się podstawą życia społecznego, życia międzynarodowego, życia w skali całego globu ziemskiego¹¹. W przemówieniu na 58 Sesji Międzynarodowej Organizacji Pracy (Genewa 1982) powiedział: *Solidarność świata pracy będzie więc solidarnością, która rozszerza horyzonty, by wraz z interesem jednostek i poszczególnych grup objąć dobro wspólne całej społeczności, tak na płaszczyźnie narodowej, jak i międzynarodowej, i planetarnej. Będzie to więc solidarność dla pracy, która się objawia w walce o sprawiedliwość i prawdę społecznego życia*¹². Tak rozumiana solidarność ma na celu *nie walkę przeciw innym, lecz walkę o sprawiedliwy ład społeczny [...] musi obalić podstawy nienawiści, egoizmu i niesprawiedliwości [...]. W ramach tej samej wspólnoty pracy solidarność prowadzi raczej do odkrycia wymogów jedności tkwiących w naturze pracy*¹³. W istocie, praca bowiem ze swej natury jednoczy ludzi, tworzy wspólnotę opartą na dialogu, której obce są postawy tworzące zjawisko bezrobocia.

Aby jednak przewyciężyć postawy tworzące zjawisko bezrobocia konieczna jest solidarność, która początek i swoją siłę bierze z natury pracy ludzkiej, a więc z prymatu osoby nad rzeczami, która będzie umiała tworzyć narzędzie dialogu i współpracy, narzędzie pozwalające rozwiązywać sprzeczności bez dążenia do zniszczenia. Podstawowa zasada owej solidarnej działalności mówi, że należy z całą świadomością *traktować człowieka nie pod kątem tego, czy jest on użyteczny dla pracy, ale traktować pracę w odniesieniu do człowieka, do każdego człowieka; rozważać pracę ze względu na to, czy jest ona użyteczna lub nieużyteczna dla człowieka*¹⁴, bo zgodnie z zasadą solidarności praca jest dla człowieka, a nie człowiek dla pracy. Papież wzywa do promocji tak rozumianej solidarności w wymiarze światowym. *Konieczne są nowe wybory etyczne; musi ukształtować się nowa świadomość światowa; każdy człowiek [...] musi uważać się za członka tej wielkiej rodziny: wspólnoty światowej*¹⁵. Solidarność w ujęciu Papieża posiada wymiar uniwersalny¹⁶, *wszystcy bowiem jesteśmy naprawdę odpowiedzialni za wszystkich*¹⁷.

Solidarność jest konieczna, aby odkryć zgodne z naturą znaczenie pracy ludzkiej, wynikające stąd właściwe jej zadania, a zarazem dokonać w oparciu o to odkrycie transformacji rzeczywistości społecznej w kierunku sprawiedliwości. Aby ten zamysł urzeczywistnić Ojciec Święty wzywa do potrójnej solidarności:

- do solidarności z ludźmi pracy;
- do solidarności z pracą;
- i do solidarności ludzi pracy pomiędzy sobą¹⁸.

Ukonkretyzowaną według tych założeń rzeczywistość Papież nazywa *kulturą pracy*¹⁹, *cywilizacją pracy*²⁰, *Ewangelią pracy*²¹, *cywilizacją solidarności, cywilizacją miłości czło-*

¹¹ Por. F. Kampka, *Zasada solidarności a działalność związków zawodowych*, „Ethos” 1990, nr 11–12, s. 80.

¹² Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, przem. cyt., s. 295.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże, s. 296.

¹⁶ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie do świata pracy w Weronie*, 17.04.1988, „OsRomPol” 1988, nr 102, s. 13.

¹⁷ Jan Paweł II, *Sollicitudo resi socialis*, enc. cyt., 38.

¹⁸ Por. Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, przem. cyt., s. 296; por. także Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. cyt., 8.

¹⁹ Jan Paweł II, *Homilia do świata pracy w Conception*, 15.04.1987, „OsRomPol” 1987, nr 91, s. 15.

²⁰ Jan Paweł II, *Homilia dla świata pracy w Melo*, 8.05.1988, „OsRomPol” 1988, nr 102, s. 16.

²¹ Jan Paweł II, *Przemówienie do świata pracy w Scalano*, 20.05.1989, „OsRomPol” 1989, nr 113, s. 15.

wieka²². Stawia się zatem pytanie: na czym polegają wymienione wyrazy solidarności w kontekście bezrobocia?

2. Solidarność z ludźmi pracy

Chodzi tu o solidarność posiadających kapitał – środki produkcji – z tymi, którzy do procesu produkcyjnego wnoszą własną pracę, czyli o solidarność pracodawców z pracownikami. Przedsiębiorcy muszą widzieć swój zakład pracy jako wspólnotę osób, którzy na różny sposób zdążają do zaspokojenia swych podstawowych potrzeb i stanowią szczególną grupę służącą całemu społeczeństwu²³. Zdaniem Papieża *Punktem odniesienia zarządzania [...] ekonomicznego winna być zawsze troska o cały rodzaj ludzki*²⁴ i każdego człowieka. Tym samym Papież kreśli nowy wizerunek przedsiębiorcy. I tak np. w spotkaniu z przedsiębiorcami w Durango mówił: *Mam tu zwłaszcza na myśli postawę służby dla dobra wspólnego, jaka winna cechować waszą działalność. Chodzi tu o coś więcej niż zwykły humanitaryzm, to znaczy gotowość do pomocy w szczególnych sytuacjach. Idzie tu raczej o pełną, stałą dyspozycyjność; o pewien sposób pojmowania swojej roli przedsiębiorcy, o pewien charakterystyczny styl postępowania.*

*W ostatecznym rozrachunku idzie o to, byście w każdej sytuacji przyjmowali pełną odpowiedzialność za wasze działania. Odpowiedzialność wobec trzech podstawowych rzeczywistości: osób pracujących w waszym przedsiębiorstwie, społeczeństwa i środowiska naturalnego*²⁵.

Kryterium umów pomiędzy pracodawcami – zarówno pomiędzy pracodawcą pośrednim i bezpośrednim, pomiędzy pracodawcami pośrednimi – w wymiarze indywidualnym i uniwersalnym winna stanowić praca ludzka rozumiana jako powszechne prawo każdego człowieka²⁶. Instancje, jak pracodawca pośredni – winny czuwać nad całościowym planowaniem, które w wymiarze międzynarodowym położy kres bezrobociu²⁷. A pracodawca pośredni w osobie państwa winien zapewnić *doskonale kwalifikacji własnych pracowników i kształcenie przedsiębiorców kompetentnych i świadomych swej odpowiedzialności*²⁸.

2. Solidarność z pracą

Wielkie znaczenie w eliminowaniu bezrobocia Papież przywiązuje do solidarności z pracą. W przemówieniu do uczestników Międzynarodowej Organizacji Pracy powiedział

²² Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, przem. cyt., s. 299.

²³ Por. Jan Paweł II, *Centesimus annus*, enc. w setną rocznicę encykliki *Rerum novarum*, Rzym, 1.05.1991, Rzym 1991, 35.

²⁴ Jan Paweł II, *Przemówienie do przemysłowców i intelektualistów w Bogocie*, 1.07.1986, „OsRomPol” 1986, nr 81, s. 5.

²⁵ Jan Paweł II, *Przemówienie do przemysłowców w Durango*, 9.05.1990, „OsRomPol” 1990, nr 124, s. 11. W odpowiedzialności wobec społeczeństwa chodzi o to, aby przedsiębiorcy organizowali produkcję towarów, na których zapotrzebowanie wynika z natury ludzkiej. Postawa taka wyeliminuje konsumizm.

²⁶ Por. Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. cyt., 18.

²⁷ Por. tamże.

²⁸ Jan Paweł II, *Centesimus annus*, enc. cyt., 35.

*Rozwiązania należy szukać w solidarności z pracą, to jest przyjmując zasadę prymatu pracy ludzkiej nad środkami produkcji, prymatu osoby pracownika nad wymaganiami produkcji czy też nad czysto ekonomicznymi prawami. Osoba ludzka stanowi pierwsze i ostateczne kryterium przy planowaniu zatrudnienia; solidarność z pracą stanowi wyższy motyw we wszelkich poszukiwaniach rozwiązań i otwiera nowe pole dla ludzkiej pomysłowości i wielkoduszności*²⁹.

Solidarność z pracą nadaje pracy wymiar, jaki ma w oczach Bożych. Praca ludzka w tym ujęciu jawi się jako udział człowieka w kontynuacji dzieła stworzenia. Protagonistą w tym podejściu do pracy jest osoba ludzka. Ta wizja Papieża ukazuje nie tylko spójny obraz pracy i kapitału, ale stając na stanowisku laboryzmu głosi prymat pracy człowieka nad kapitałem rozumianym jako zespół środków produkcji³⁰. Pracodawca powinien dopuścić pracobiorców na fundamencie wykonywanej pracy do współudziału we własności środków produkcji, w zarządzie i w zyskach³¹. Może to urzeczywistnić w sposób indywidualny – w małych zakładach pracy – lub przez powołanie *do życia w szerokim zakresie organizmów pośrednich o celach gospodarczych, społecznych, kulturowych, które cieszyłyby się rzeczywistą autonomią w stosunku do władz publicznych [...]*³².

Forma partycypacji zaistnieje w pełni gdy pracobiorca będzie miał *poczucie, że pracując nawet na wspólnym pracuje zarazem „na swoim”*³³. Jest to argument o zabarwieniu psychologicznym. Jednak tak wielkie „ustępstwa” pracodawcy w klimacie solidarności, **domagają się** u pracobiorców wielkiego stopnia rozwoju moralnego. Pracobiorcy winni ukształtować w sobie cnoty związane z pracą³⁴, jak cnotę pracowitości, współodpowiedzialności za powierzone im dobro itp.

Prymat pracy nad kapitałem – mówi Jan Paweł II – *nakłada na pracodawców obowiązek sprawiedliwości, by stawiać dobro pracowników nad dążeniem do powiększania zysków. Mają oni obowiązek moralny nie pozostawiania kapitałów bezproduktywnymi, a w inwestycjach winni zmierzać przede wszystkim do dobra wspólnego. Wymaga ono, by w pierwszym rzędzie starać się o ustabilizowanie lub stworzenie nowych miejsc pracy, podejmując produkcję dóbr rzeczywiście użytecznych*³⁵. W naturę własności wpisane jest prawo domagające się, aby własność służyła pracy i tym sposobem umożliwia korzystanie przez pracę z dóbr przeznaczonych do powszechnego używania³⁶.

Solidarność z pracą zakłada, że kryterium wszelkiej decyzji jest praca ludzka, kapitał zaś jest na usługach pracy i jest jej podporządkowany. To praca organizuje proces gospodarczy i wynajmuje do swej dyspozycji kapitał. Prowadzi to do społeczeństwa w którym istnieją: wolność pracy, przedsiębiorczość, uczestnictwo³⁷.

²⁹ Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, przem. cyt., s. 297.

³⁰ Por. Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. cyt., 13.

³¹ Por. tamże, 14.

³² Tamże.

³³ Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. cyt., 15.

³⁴ Por. Jan Paweł II, *Homilia w Melo*, przem. cyt., s. 17; por. także J. Kondziela, *Interes gospodarczy wobec wartości religijnych*, [w:] *Niedziela dzisiaj*, (red.) J. Krucina, Wrocław 1993, s. 179.

³⁵ Jan Paweł II, *Homilia w Melo*, przem. cyt., s. 17.

³⁶ Por. Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. cyt., 14.

³⁷ Por. Jan Paweł II, *Centesimus annus*, enc. cyt., 35.

4. Solidarność ludzi pracy

*Praca ma to do siebie – pisze Papież – że przede wszystkim łączy ludzi – i na tym polega jej siła społeczna: siła budowania wspólnoty*³⁸. W strukturę samej pracy wpisana jest zasada solidarności, która w sposób szczególny winna wiązać ludzi złączonych wspólnym działaniem. Dlatego, zdaniem Jana Pawła II konieczna jest *praca nad pracą*³⁹, aby odkryć prawdziwą istotę pracy, jej właściwości i energię, by wykonywać ją zgodnie z jej naturą. Tym samym, ludzie pracy winni uświadomić sobie naturę własnej pracy i ukonkretyzować ją nie tylko we własnym zakładzie pracy, lecz w wymiarze uniwersalnym. Wielka to jest siła pracy – mówi Papież – i kiedy używa się jej w sposób pozytywny może stać się podstawowym czynnikiem budowania takiej wspólnoty, w której problemy społeczne rozwiązują się według zasad równości i sprawiedliwości⁴⁰. Dla ludzi pracy, praca wykonywana codziennie winna stać się formą rozmowy⁴¹, prowadzącej ku transformacji niesprawiedliwości społecznej w wymiarze nie tylko zakładu pracy, lecz także w wymiarze ogólnoswiatowym.

Jan Paweł II upatruje tu wielką rolę do odegrania przez związki zawodowe. A to oznacza, że pracobiorcy winni mieć zapewnione prawo do swobodnego zrzeszania się. *Prawo do swobodnego zrzeszania się jest podstawowym prawem tych wszystkich, którzy są związani ze światem pracy i stanowią wspólnotę pracy. Dla każdego człowieka prawo to oznacza, że nie zostanie on sam, ani odosobniony; wyraża ono solidarność wszystkich w obronie praw, które im przysługują i które płyną z wymogów ich pracy; daje ono w normalny sposób, środek czynnego uczestnictwa w wykonywaniu pracy i we wszystkim, co się z tym wiąże, będąc zarazem kierowane troską o dobro wspólne*⁴².

Prawo do swobodnego zrzeszania się, można inaczej nazwać prawem do bycia we wspólnocie, które jest właściwe naturze ludzkiej. Do bycia we wspólnocie solidarnej ludzi pracy, gdzie każdy wolny człowiek jest opiekunem, przyjacielem swego brata, także bezrobotnego⁴³.

*Byłoby źle – mówi Papież – gdyby zabrakło solidarności między pracownikami wówczas, kiedy warunki pracy pogarszają się i wzrastają nadużycia, oraz arogancja ludzi wykorzystujących uprzywilejowane pozycje, aby przywłaszczyć sobie prawa, które im się nie należą*⁴⁴. Tym bardziej, że zjawisko bezrobocia tworzą ludzie, którzy w różny sposób przywłaszczają sobie prawa, które się im nie należą. Sytuacja ta sprzeczna jest z prawem naturalnym. Przeciw tak konkretyzującej się rzeczywistości winna występować solidarność ludzi pracy. Solidarność ludzi pracy winna być też solidarnością z tymi, którzy pracy zostali pozbawieni.

Tak rozumiana solidarność ludzi pracy *każe powiedzieć „dosyć” temu wszystkiemu, co jest oczywistym pogwałceniem godności człowieka pracy*⁴⁵. Owe pogwałcenia godności człowieka stanowią różne dynamizmy sprzeczne z naturą pracy, które tworzą zjawisko bezrobocia, a mianowicie: opieranie się na filozofiach ukazujących niepełny obraz czło-

³⁸ Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. cyt., 20.

³⁹ Por. Jan Paweł II, *Homilia do świata pracy w Gdańsku*, 12.05.1987, „OsRomPol” 1987, nr 90, s. 6.

⁴⁰ Jan Paweł II, *Przemówienie do świata pracy w Buenos Aires*, 10.04.1987, „OsRomPol” 1987, nr 91, s. 24.

⁴¹ Por. J. Tischner, *Etyka solidarności*, Kraków 1981, s. 19–22.

⁴² Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, art. cyt., s. 298.

⁴³ Por. M. Nowak, *Chrześcijaństwo, kapitalizm i demokracja*, [w:] *Chrześcijaństwo, demokracja, kapitalizm*, (red.) M. Nowak, A. Rauscher, M. Zięba, Poznań 1993, s. 45–47.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Przemówienie w Buenos Aires*, przem. cyt., s. 24.

⁴⁵ Tamże.

wieka i świata albo wybierających i absolutyzujących tylko niektóre wartości, jak wolność, własność prywatną, zysk, postęp. W takiej sytuacji – zdaniem Ojca Świętego – także sami ludzie pracy muszą *podjąć obronę prawdy i prawdziwej godności swej pracy*⁴⁶. Muszą się wykazać inicjatywą podmiotową w likwidacji zjawiska bezrobocia.

5. Podsumowanie

Zauważamy, że Papież nie podaje technicznych rozwiązań, lecz promuje etyczny imperatyw wynikający z natury poszczególnych bytów, tj. osoby ludzkiej i bytów z którymi osoba ludzka się styka w swej aktywności. W świetle tego etycznego imperatywu czyli solidarności proponuje transformację etyczną z etyki zbudowanej na absolutyzacji pewnych wartości, jak prawo własności, kapitał, zysk, rozwój w oderwaniu od człowieka i z pomięciem go, ku etyce opartej na prawdzie o Bogu i o człowieku.

Dopiero po dokładnym zbadaniu wszelkich uwarunkowań w świetle etyki transcendentnej należy opracować i wprowadzić w życie nowe, właściwe opracowania w duchu solidarności, która ze swej natury jest otwarta na nowe inicjatywy i na dialog. A chodzi tu także o dialog pomiędzy pracodawcami a bezrobotnymi, oparty także na solidarności. Podjęta na tej drodze transformacja etyczna zakłada, że pewne osoby będą musiały zrezygnować z egoistycznych zachowań; czy też inaczej mówiąc z pewnych form przywilejów, które w świetle solidarności są nie do przyjęcia.

Podkreślić należy, że Jan Paweł II rozważa bezrobocie na tle powołania do pracy. A wyeliminowanie zjawiska bezrobocia z rzeczywistości społecznej upatruje we właściwej koncepcji pracy. Praca ze swej natury jest znakiem jedności i solidarności, to znaczy tworzy wspólnotę i dynamizuje ją ku dobru. Solidarność jest zatem prawem wiecznym nadanym przez Boga, który także każdemu człowiekowi dał prawo do pracy i możliwość jego realizacji. Tak więc przyjęcie solidarności – prawa Bożego – jako etycznej racji życia międzypersonalnego jest *kluczem do problemu zatrudnienia*⁴⁷. Papież pragnie uświadomić dzisiejszemu człowiekowi, że z woli Stwórcy cała rzeczywistość społeczno-kulturalna, ekonomiczna, polityczna – jest dla niego, a nie on dla niej. Analogicznie, jak „praca jest” dla człowieka”, a nie człowiek „dla pracy”⁴⁸. Papież pragnie, żeby rozwojowi przywrócono taki kształt, jaki on ma w zamyśle Bożym, by jego protagonistą był – zgodnie z naturą – człowiek⁴⁹. Dopiero w takim rozwoju – który został zapoczątkowany w dziele Stworzenia⁵⁰ – człowiek zaistnieje w jedności ze swą naturą i stanie się zdolny wyeliminować bezrobocie.

Papież wzywa do promocji potrójnej solidarności: z ludźmi pracy, z pracą i ludzi pracy. Rzeczywistość budowaną w oparciu o solidarność określa cywilizacją pracy, kulturą pracy, Ewangelią pracy itp. Organicznie z promocją solidarności wiąże się przebudowa struktur społecznych – struktur grzechu. Przebudowa oparta o solidarność – zdaniem Pa-

⁴⁶ Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, przem. cyt., s. 298.

⁴⁷ Jan Paweł II, *Przemówienie w Genewie*, przem. cyt., s. 297.

⁴⁸ Jan Paweł II, *Laborem exercens*, enc. cyt., 6.

⁴⁹ Por. Jan Paweł II, *Sollicitudo reser socialis*, enc. cyt., 30.

⁵⁰ Tamże, 30.

pieża – wyeliminuje różne formy wyzysku i zapewni człowiekowi pracy, sprawiedliwy podział dóbr, odpowiednie miejsce w procesie produkcji oraz w życiu gospodarczym⁵¹.

Promocja solidarności w celu wyeliminowania bezrobocia wymaga-aktywności bytów stworzonych na obraz i podobieństwo Boże, zgodnej z ich istotą natury. Wymaga przyznania pracy ludzkiej miejsca, jakie ma w zamyśle Bożym, a także preferowanie laboryzmu. Chodzi o to, aby człowiek w swoim działaniu nie nadużywał naturalnej dobroci świata, lecz by działał zgodnie ze swą naturą i z naturą bytów, z którymi się styka. Jedyne taka postawa jest w stanie zapewnić możliwość realizacji prawa do pracy. Widzieliśmy, że jest to zadanie dla każdej osoby, każda osoba jest wezwana do działania zgodnego ze swą naturą i tym samym do transformacji etycznej. Począwszy od bezrobotnego, poprzez osoby wykonujące prace fizyczne, poprzez związki zawodowe, aż do zarządzających przedsiębiorstwami – krajowymi czy międzynarodowymi. Jest to zadanie dla każdego człowieka *wszyscy bowiem jesteśmy odpowiedzialni za wszystkich*⁵².

Realizację zasady solidarności rozkłada Papież na wszystkie podmioty życia społecznego; począwszy od pozbawionych możliwości realizacji prawa do pracy – czyli bezrobotnych – poprzez ludzi pracy, aż do podejmujących decyzje o znaczeniu gospodarczym. Oczywiście, większym zadaniem za realizację zasady solidarności są obarczeni ci, *którzy są obarczeni większą odpowiedzialnością w społeczeństwie, lub dysponują większymi zasobami ekonomicznymi*⁵³.

Solidarność jest więc jakby wielkim wezwaniem skierowanym do człowieka, aby uświadomił sobie prawa wpisane przez Boga w świat. Prawa istnieją wiecznie, a Papież je odkrywa i podaje do wiadomości istotom stworzonym na obraz Boga. Jedyne działanie człowieka zgodne z jego naturą jest w stanie przewyciężyć bezrobocie.

Nowością wprowadzoną przez Papieża do katolickiej nauki społecznej jest ukazanie oddziaływania trzech sfer społecznych: sfery gospodarczej, politycznej i etyczno-kulturowej. Sfery te w wolnym społeczeństwie koegzystują organicznie, zająbiają się. Rozróżnienie ich staje się bardzo pomocne przy analizie zjawiska bezrobocia. Za całość życia społecznego odpowiada sfera etyczno-kulturowa; winna ona być najmocniejsza w stosunku do dwóch pozostałych sfer, a sama powinna być zbudowana na prawdzie transcendentalnej, czyli pełnej prawdzie o Bogu i o człowieku. W przeciwnym razie, gdy sfera etyczno-kulturalna ulegnie znacznemu osłabieniu i zatraci łączność z prawdą transcendentalną dochodzi do powstania bezrobocia. Obserwowany ostatnio kryzys moralności ma generalny wpływ na kreowanie bezrobocia.

W refleksji „Solidarność jako droga do rozwiązania problemu bezrobocia” ukazano tylko zarys preferowanej przez Ojca Świętego drogi, która zapewnienia – wszystkim chcącym – możliwości realizacji prawa do pracy. Zasadza się ona na zgodności aksjologii z ontologią w prakseologii, czyli inaczej mówiąc na zgodności działania poszczególnych podmiotów – także gospodarczych – z ich naturą.

⁵¹ Por. Jan Paweł II, *Orędzie do Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku*, 2.10.1979, [w:] Jan Paweł II, *Nauczanie społeczne 1978–1979*, t. II, Warszawa, 1982, s. 320.

⁵² Jan Paweł II, *Sollicitudo rei socialis*, enc. cyt., 38; por. B. Mierzwinski, *Kościół wobec problemu bezrobocia*, Wydawnictwo Apostolicum, Ząbki 2004, s. 154–156.

⁵³ Jan Paweł II, *Homilia w Tuxtla Gutierrez*, 11.05.1990, „OsRomPol” 1990, nr 124, s. 14.

Solidarity as a Way of Solving the Problem of Unemployment According to John Paul II

Summary

John Paul II treats unemployment in the context of vocation for labour. To eliminate this social phenomenon he calls for a proper concept of labour which is by nature a sign of unity and solidarity. It creates a community and moves it towards good. Therefore, solidarity seems to be the eternal right given by God who gave the right to labour to everyone as well as the possibility to fulfil that right through solidarity of working people. So the acceptance of solidarity – a law of God – as an ethical reason for interpersonal life is the key to solve the problem of unemployment.